

Yttrande i justitiedepartementets ärende JU2011/6154

Sammanfattning

Vi föreslår en ändring av 32 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen, OSL, som tydliggör att sekretessen enligt denna bestämmelse avser att skydda uppgifter som kan vara till men för huvudmännen. Utanför tillämpningsområdet faller då uppgifter som kan vara till men för deras ställföreträdare.

Bakgrund

Vi som bevakar regeringskansliets inkommande post kan konstatera att regeringen med jämna mellanrum uppvaktas av myndigheter och intresseorganisationer som kräver utökad sekretessen inom olika områden. Jägareförbundet vill att namn på jägare ska vara hemliga (L2011/1174), universiteten vill ha mer sekretess kring forskningssamarbeten (U2011/2103), Socialstyrelsen vill hindra insyn i privata vårdföretag (S2011/1828) och Svenskt näringsliv tycker att anbudssekretessen är för svag (S2011/7636) för att nämna några färska exempel.

Vi tror att offentlighetsprincipen har starkt stöd hos regeringen och att regeringen förstår behovet av att hålla emot alla dessa krav på ökad sekretess. Men det oroar oss ändå att regeringen så ensidigt bearbetas av dem som beskriver öppenhet och insyn som ett problem. Om samhällsutvecklingen ständigt skapar behov av nya sekretessregler så tror vi att den även kan skapa motsatsen: ett behov av att lyfta sekretessen på områden där den gör mer skada än nytta.

Vår framställan

I början av september i år skrev Sveriges kommuner och landsting, SKL, till regeringen (JU2011/6154) med önskemål om en ändring av sekretessregeln i 32 kap. 4 § OSL. Syftet med ändringen skulle vara att utöka sekretessregelns tillämpningsområde till att även gälla uppgifter i ärenden hos överförmyndare enligt lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn. I dagsläget gäller regeln bara i ärenden där en ställföreträdare har förordnats enligt föräldrabalken. Att utvidga tillämpningsområdet till att även gälla uppgifter om ensamma flyktingbarns ekonomiska och

personliga förhållanden ligger enligt vår mening helt i linje med denna sekretessregels ursprungliga syfte. Regeln kom till genom 1937 års sekretesslag eftersom lagstiftaren insett att handlingsoffentligheten hos överförmyndare gav allmänheten "detaljerad inblick i omyndigs ekonomiska förhållanden", vilket inte ansågs rimligt (prop. 1936 nr 140, s. 100).

Vi delar SKL:s uppfattning att flyktingbarn är i en utsatt situation precis som sjuka, psykiskt funktionshindrade och andra som behöver en ställföreträdare utsedd av samhället. Däremot har vi svårt att se ställföreträdarna själva som en utsatt grupp. Att de ändå har ett sekretesskydd enligt den aktuella regeln bygger på två avgöranden från dåvarande Regeringsrätten (RÅ 1992 not. 331 och RÅ 1993 not 710). Bakom domstolens ställningstagande i dessa fall låg en strikt tolkning av begreppet "enskild". Domstolen ansåg att gode män var enskilda snarare än företrädare för en myndighet och därför omfattades av sekretessen i bestämmelsen. Däremot gick man aldrig in på vad lagstiftaren avsett med regeln och vilka den egentligen var tänkt att skydda.

Vi anser att behovet av sekretess för ställföreträdarens personuppgifter är svagt medan offentlighetsintresset är synnerligen starkt. Personer som har fått förtroendet att företräda de svagaste i samhället behöver granskas. Man kan hävda att det sker genom att ställföreträdarna kontrolleras av överförmyndarnämnden som i sin tur är föremål för länsstyrelsens tillsyn. Men vi skulle knappast ha en handlingsoffentlighet om vi nöjde oss med att myndigheter kontrollerar varandra.

Kontrollen har också brister i praktiken. Det visar Bo Torbjörn Eks och Lena Tegströms guldspadevinnande reportage i Norrländska socialdemokraten om överförmyndarnämnden i Boden. Granskningen avslöjade att dömda brottslingar, svårt skuldsatta och till och med personer som själva ansökt om god man hade förordnats som ställföreträdare (läs artikelserien på www.nsd.se/granskning/).

Granskningen kunde genomföras eftersom de båda journalisterna lyckades övertyga överförmyndarnämnden om att lämna ut en lista med ställföreträdarnas namn och personnummer. Andra journalister som har försökt göra liknande granskningar har däremot nekats att få ut nödvändiga uppgifter (se bland annat Kammarrätten i Jönköping, mål nr 1461-11 och 1498-11, 1364-10

och Kammarrätten i Stockholm, mål nr 3919-10).

Mot den här bakgrunden ber vi regeringen att överväga en ändring av 32 kap. 4 § OSL som tydliggör att bestämmelsen avser att skydda uppgifter som kan vara till men för huvudmännen men däremot inte uppgifter som kan vara till men för deras ställföreträdare. En sådan ändring skulle enligt vår mening stärka skyddet för ensamkommande barn och andra utsatta grupper som måste kunna lita på att samhället utser seriösa och omdömesgilla personer som deras företrädare.

Stockholm 27 september 2011

Matti Larsson

chefredaktör

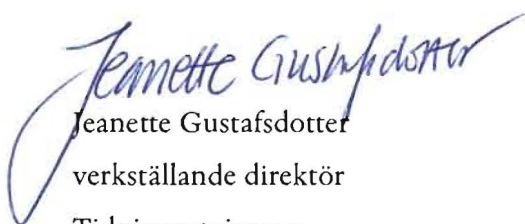
Nyhetsbyrån Siren

Per Hagström

jurist

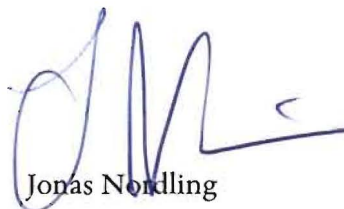
Nyhetsbyrån Siren

Jeanette Gustafsdotter

verkställande direktör

Tidningsutgivarna

Jonas Nordling

ordförande

Svenska Journalistförbundet

Elisabeth Anderberg

ordförande

Föreningen Grävande Journalister

Åsa Sveds

ordförande

Kriminaljournalisternas klubb